[1]ועניתיך אמר מר זוטרא [א]אפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה לא אענך עוד תני רב יוסף שוב אין מראין [ב]לו סימני עניות: רבי יהודה אומר מרקם למזרח כו': למימרא דעכו לצפונה דא"י קיימא ורמינהו [ג]היה מהלך מעכו לכזיב [א] מימינו למזרח הדרך טמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ומן השביעית עד שיודע לך שהיא חייבת משמאלו למערב הדרך טהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית עד שיודע לך שהיא פטורה עד היכן עד [ד]כזיב רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו עד לבלבו אמר אביי [ה]רצועה נפקא ויהיב תנא סימנא הכי אין קרא נמי יהיב סימנא דכתיב [2]ויאמרו הנה חג ה' בשילו מימים ימימה אשר מצפונה לבית אל מזרחה השמש למסלה העולה מבית אל שכמה ומנגב ללבונה ואמר רב פפא למזרחה של מסלה תנא חדא המביא גט בספינה כמביא בא"י ותניא אידך כמביא בחו"ל א"ר ירמיה לא קשיא הא ר' יהודה הא רבנן [ו]דתנן [ז]עפר חו"ל הבא בספינה לארץ חייב במעשר ובשביעית א"ר יהודה [ח]אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטור אביי אמר הא והא ר' יהודה היא ול"ק כאן בזמן שאין הספינה גוששת כאן בזמן שהספינה גוששת א"ר זירא עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן אמר רבא דילמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' יהודה התם אלא בספינה

העשויה

ועניתיך לא אענך עוד. סיפיה דההוא קרא הוא: **למימרא דעכו לצפונה דארץ ישראל קיימא.** בסוף הצפון: **מימינו למזרח הדרך.** השתא משמע לן דעכו קיימא בגבול מזרחה של ארץ ישראל משוך ממקצוע צפונית יום או יומים לצד הדרום וכזיב במקצוע מזרחית צפונית ודרך המהלכת מעכו לכזיב היה גבול מזרח לא"י הילכך כשמהלך מעכו לכזיב דהיינו מדרום לצפון הוי ימינו למזרחית הדרך: **טמאה.** הארץ שהיא לימין המסילה: **משום ארץ העמים.** דגזרו טומאה על ארץ העמים: **ופטורה כו'.** כדין חוצה לארץ: **עד שיודע לך כו'.** כלומר לעולם חזקת ימין הדרך מעכו ועד כזיב ארץ העמים אלא א"כ תבא למקום שיאמר לך נקי כאן הדרך מתעקם ונכנס לתוך א"י קצת וימין הדרך הוי ארץ ישראל: **למערב.** הדרך: **לבלבו.** שם מקום. אלמא עכו משוכה לצד דרום וכזיב במקצוע: **רצועה נפקא.** לעולם עכו בצפון ריבועה דא"י היא אלא שרצועה קצרה יוצאת עוד מעכו לצד צפון והיא מא"י:

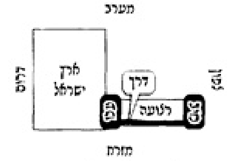

ויהיב תנא סימנא. אתמוהי מתמה מי חשיבא חדא רצועה לאתנויי תנא סימנא עלה: **קרא נמי יהיב סימנא.** רצועה כגון מסילה: **ואמר רב פפא למזרחה של מסילה.** קאמר קרא דקיימא שילה דהא מצפונה לבית אל כתיב ועל כרחך מזרחה השמש אמסילה קאי. שילה מצפון לבית אל ובמזרחה של מסילה ובדרומה של לבונה:

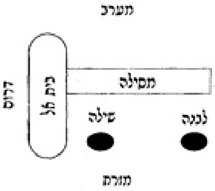

המביא גט בספינה. שנכתב בספינה וקא ס"ד דבנהרות דארץ ישראל קאמר: **כמביא בארץ ישראל.** כאילו מביאה דרך יבשה ואין צריך לומר בפני נכתב: **ותניא אידך כמביא בחוצה לארץ.** שהנהר אין לו תורת יבשה לכל תורת הארץ: **עפר חוצה לארץ הבא בספינה לארץ.** וזרעו בספינה וצמח. והספינה של חרס היא ואינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמר במנחות (דף פד:): **חייבת במעשר ובשביעית.** שהנהרות שבארץ ישראל הרי הם כארץ ישראל: **גוששת.** מגששת בקרקע שאין המים עמוקים: **עציץ.** של עץ נקוב המונח על גבי יתדות: **באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן.** לרבנן אוירא כמאן דמנחא דמי ולרבי יהודה לא מיחייב במעשר מדאורייתא עד דמנחא אארעא:

העשויה

הכי גרסי' בתוספתא מימינו למזרח הדרך. ולא גרסי' וימינו דכיון שהולך מעכו לכזיב לעולם ימינו הוי למזרח הדרך ומיהו י"ל דפעמים הדרך מתעקם ואין ימינו למזרח: **ויהיב** תנא סימנא הכי. פי' בקונטרס ומי חשיבא חדא רצועה לאתנויי בה סימנא וקשה וכי אין לתנא לציין גבולי ארץ ישראל ועוד מאי ראיה מייתי מרב פפא דאמר למזרחה של מסילה התם יהיב קרא סימנא לשילה אנה היא על ידי מסילה ומפרש רבינו שמואל דלאו אסיפיה פריך אלא אברייתא דקתני למזרח הדרך ולמערב הדרך וכי דבר מועט כמו דרך שייך למימר בו מזרחו או מערבו דהוה ליה למימר מימינו למזרח סתם ומייתי מדרב פפא דאמר למזרחה של מסילה דמזכיר מזרח אמסילה: **הא** רבי יהודה הא רבנן. אע"ג דקרקעית המים הויא כארץ ישראל גרע הכא ממובלעת דלעיל ואם תאמר ומה ענין גט אצל מעשר אטו המביא גט בעלייה בארץ ישראל יחשב כמביא בחוצה לארץ משום דעפר הבא שם מחוצה לארץ פטור ממעשר ואומר ר"י דלא דמי דעלייה קרקע שתחתיה כל זריעה היא וראוי להתחייב במעשר ושביעית מה שאין כן בספינה: **אמר** ר' יהודה אימתי. משמע דאימתי דר' יהודה בא לחלוק ואם תאמר בפרק חלון (עירובין דף פא:) ובזה בורר (סנהדרין דף כד:) אמר ר' יהושע בן לוי כל מקום שאמר ר' יהודה אימתי ובמה אינו אלא לפרש ור' יוחנן אמר אימתי לפרש ובמה לחלוק אלמא לכ"ע אימתי לפרש וי"ל דר' ירמיה דהכא סבר כרמי בר חמא דלית ליה בפרק זה בורר (שם דף כה.) דאפי' אימתי לחלוק ולפי זה לא גרסי' בשמעתין אמר ר' יוחנן עציץ נקוב המונח על גבי יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן כמו שכתוב במקצת ספרים דר' יוחנן אית ליה אימתי לפרש אלא אמר רב הונא ואית דגרסי ר' זירא כדאיתא ברוב ספרים ועוד י"ל דנראה כספרים דגרסי בס"פ חלון (עירובין ד' פא:) כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתנו אימתי ובמה כו' דדוקא במשנה אימתי לפרש אבל בברייתא לא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה והכא ברייתא היא דהא במשנה במסכת חלה (פ"ב מ"ב) לא מסיים בה אבל אין הספינה גוששת פטורה כדמסיים הכא ונהי דבמתני' דחלה בא לפרש בברייתא בא לחלוק אבל קשה דבפ' חלון ובפרק זה בורר פריך מכח ברייתא דקתני ומכ"א ומוכח מברייתא דבמתני' נמי אתא לחלוק וי"ל דהוה מצי לשנויי ההוא תנא אחרינא הוא דבמתני' לעולם בא לפרש אלא משום דמשכח תנא בהדיא קא משני הסיא ר' יהודה משום ר' טרפון היא דתניא כו' וכן נ"ל דדוקא במשנה אימתי לפרש דבפ' כסוי הדם (חולין דף פח.) תניא וכסהו מלמד שכל דמו חייב לכסות מכאן אמרו דם הניתז כו' אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא וטעמא דר' יהודה מפרש התם דקסבר דמו מקצת דמו וע"כ דפליג את"ק דבהדיא קתני תנא קמא כל דמו ופוסק התם ר"ת כר' יהודה דבמתניתין דהתם בא לפרש ומיהו שמא רבנן דברייתא עיקר והוי ר' יהודה דמתניתין יחיד במקום רבים דברייתא וכהאי גוונא איכא בפרק קמא דסוכה (דף יט.): **עציץ** נקוב. פירש בקונטרס דספינה דלעיל של חרס ואינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמרי' במנחות אבל עציץ של עץ בעי נקיבה ונראה דלאיתו (ט)מסוף פרק כל הקרבנות (מנחות דף פד:) דאמר תנא חדא שבגג ושבחורבה שבספינה ושבעציץ מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא ומשני עציץ אעציץ לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה נמי לא קשיא כאן בשל עץ וכאן בשל חרס ומדלא משני בספינה כאן בנקובה כו' מכלל דשל חרס אפי' אינה נקובה הויא כנקובה ואתא לאשמועינן חדוש אחר בספינה שאינו בעציץ וקשה לפירושו דאמר לקמן בפ"ב (דף כב.) כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר משמע דחרס בעי נקיבה דאי לאו הכי מאי רבותא הוא בנקוב טפי מבשאינו נקוב ומשמע נמי דעציץ של חרס הוא ורבינו שמואל ב"מ הביא מתוספתא דשביעית (י)דתניא הטומן את הלוף בשביעית ר"מ אומר דרך ארץ טומנו בעציץ שלא יצמח ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר ונתתם בכלי חרש וגו' אלמא סתם עציץ של חרס הוא ונראה לר"ת להפך דשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא בעי נקיבה שהוא מתלחלח יותר מן החרס ואתי שפיר דסתם ספינה היא של עץ ובמנחות (דף פד:) נמי מוכח דקאמר כאן בשל עץ כאן בשל חרס שמזכיר תחלה אותו שמביא וקורא כמו שמזכיר כי משני התם אגג וחורבה ועציץ והכא לא מצי לשנויי כאן בשל חרס כאן בשל עץ א"נ כאן בנקובה כאן בשאינה נקובה כדמשני התם דנהי דהיכא דאינה גוששת לר' יהודה מדהויא חו"ל לענין מעשר חשיבא נמי חו"ל לענין גט היינו משום כיון דשם חו"ל על המקום נ"ל בפני נכתב ואע"ג דשכיחי וגמירי כדי שלא תחלוק במדינת הים אבל בגוששת לר' יהודה ולרבנן אפי' בשאינה גוששת כיון דשם א"י על המקום אע"פ שמחמת הכלי אינו חייב במעשר בשביל כך לא יחשב כחוצה לארץ לענין גט(י): **דילמא** לא היא עד כאן לא קאמר רבי יהודה. כן הוא האמת דעציץ כמחובר דבפ' השולח (לקמן דף לו.) אמרי' אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב ומוקי לה דמנחא אסיכי והא דקאמר הכא עד כאן לא קאמרי רבנן אלא בספינה משמע דבעציץ לכ"ע לא הוי כמחובר דיחויא בעלמא הוא והא דאמר בשבת בפרק המוציא יין (דף פא:) האי פרפיסא דמנחא אארעא ואנחה אסיכי חייב משום תולש היינו מדרבנן כדפי' התם בקונטרס(ס):

כל

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ז מהל' מתנות עניים הל"ה סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סי' רמח סעי' א:
ב [מיי' שם פ"י הל"ג טוש"ע שם סי' רמו ס"ק]:
כט ג מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה ז [והלכה ט]:
ל ד מיי' שם הל"ח:
לא ה ו מיי' שם הלכ"ג:

◆

תוספות רי"ד

נאסרו הכל: ר' יהודה אומר מרקם למזרח. פי' בא לסמן גבול א"י שאינו צ"ל [בפני נכתב ובפני נחתם] ומשם ולחוץ היא ח"ל וצ"ל [בפני נכתב ובפני נחתם] רקם עומדת במזרח א"י והיא ח"ל ואשקלון בדרומה של א"י והיא ח"ל ועכו בצפונה של א"י והיא ח"ל ולמערב לא הוצרכו ליתן גבול שהים מגבול מערבה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים [הגדול] וגבול וכו' כדפי' המורה ואי ק' היכי אמרי' דאשקלון היא ח"ל לכ"ע ועכו היא ח"ל לר' יהודה והכתיב בתחלת ספר שופטים וילכד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה וכתיב אשר לא הוריש את יושבי עכו אלמא א) י"ל הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל כדאמרי' בפ"ק דחולין ומתני' בבית שני מיירי:

א) נראה דחסר כאן וצ"ל אלמא דהם מא"י וי"ל הרבה כו'. ועי' תוס' לעיל ב: ד"ה ואשקלון.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא דאהלות פי"ח], ב) [קדושין עב.], ג) [לפי התוס' ד"ה אמר ר' יהודה צ"ל דתניא], ד) חלה פ"ב מ"ב, ה) [שם לא מצאתי ולכאורה כוונתם על דף יט:], ו) צ"ל מרים, ז) [רפ"ד ע"ש], ח) [וע' תוס' מנחות פד: ד"ה כאן וכו' האריכו טפי], ט) [ע' תוס' שבת פא. ד"ה והאיתו].

◆

תורה אור השלם

1. כֹּה אָמַר יְיָ אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נָגֹזּוּ וְעָבָר וְעִנִּתִךְ לֹא אֲעַנֵּךְ עוֹד: נחום א יב
2. וַיֹּאמְרוּ הִנֵּה חַג יְיָ בְּשִׁלוֹ מִיָּמִים יָמִימָה אֲשֶׁר מִצְּפוֹנָה לְבֵית אֵל מִזְרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ לִמְסִלָּה הָעֹלָה מִבֵּית אֵל שְׁכֶמָה וּמִנֶּגֶב לִלְבוֹנָה: שופטים כא יט

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' מימינו למזרח הדרך טהורה כו' למערב הדרך טמאה כו' כצ"ל. וע"כ כן הוא גי' תוספתא וירושלמי וע"כ ט"ס בגמ' כי עכו וכזיב במערבו הן: